

идиостиля Ю. Яновського с семантикой "гендерная характеристика" в аспекте интерпретации авторского текста.

Ключевые слова: идиостиль, языковая личность, языковая доминанта, языковой символ.

Domylivska L.V., PhD.,

Institute of philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Y. YANOVSKYY' INDIVIDUAL LANGUAGE SYMBOLIC AREA WITH GENDER SEMANTICS

This article deals with theoretical problems of understanding art author's consciousness through the analysis of individual language dominants. This research work represents Y. Yanovsky' individual symbolic area (as example, we analyze symbols with gender semantics). This approach helps us to search interpretative functions of author's text.

Key words: individual style, language personality, language dominant, language symbol.

УДК 811.112.2'27"18"

Дорошенко О., студ.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОМЕШКАННЯ НІМЕЦЬКОГО БЮРГЕРА (*DER DEUTSCHE BÜRGER*) У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

У статті встановлено лексику, що вживається для опису помешкання німецького бюргера у першій половині ХІХ-го ст., зазначено зв'язок між ментальними рисами його характеру та предметними реаліями його повсякденного життя.

Ключові слова: лексика, опис помешкання бюргера, лінгвокультурний типаж.

Актуальність роботи зумовлена загальною тенденцією сучасних лінгвістичних досліджень до вивчення антропоцентрично орієнтованої лексики, зокрема тієї, яка вживається для опису помешкання німецького бюргера як лінгвокультурного типажу.

Новизна роботи полягає у встановленні лексики, що відбиває окремий сегмент предметно-побутового світу німецького бюргера, інтерпретації зв'язку між ментальними рисами його характеру та предметами побуту.

Об'єктом дослідження у статті є лінгвокультурний типаж *der deutsche Bürger*; **предметом** – лексика, яка вживається для об'єктивації тих окремих фактів його побуту, які відрізняють його від інших соціальних прошарків: духовенства (*Klerus*), дворянства (*Adel*), селянства (*Bauernschaft*).

Мета дослідження полягає у встановленні співвідношення предметно-побутового світу німецького бюргера з ментальними рисами характеру як представника певної нації та соціально-історичного феномену. Така мета зумовлює постановку **завдання**: встановити лексику, яка вживається для опису помешкання та предметів побуту родини німецького бюргера, окреслити окремі риси його характеру, беручи до уваги семантику цієї лексики у контексті художнього твору.

Під **лінгвокультурним типажем** ми розуміємо конкретний образ мовної особистості, що охоплює узагальнені характеристики представників певної культури на основі соціально культурних критеріїв, а також певні специфічні характеристики вербальної і невербальної поведінки [див. також Карасик 2009; Дмитриева 2007].

Бюргерство як **соціальний прошарок** у першій половині XIX ст. досягає апогею власного розвитку [Schäfer 2009, 78]. Тепер *бюргер* – **суверенний громадянин держави** (*Staatsbürger*), він має особисті права та обов'язки, розвиває власну побутову культуру, тим самим започатковуючи новий стиль бюргерського життя, який отримав назву *Biedermeierstil* (стиль Бідермаєр) [Brockhaus 1987, 209]. Виникнення цього стилю пов'язане з бажанням бюргерів відокремитися від тогочасних проблем суспільства й створити власний "затишний світ" без холодної помпезності та надмірності.

Місцем свого проживання вони обирали міський (*Stadthaus*) чи замський будинок (*Landhaus*), що завжди був лише їхньою приватною власністю (*Privateigentum*). Особливістю бюргерського будинку є наявність кількох кімнат. Кожний член родини мав власну кімнату (*eigenes Zimmer*), до того ж обов'язковими були бібліотека (*Bücherzimmer*) та мистецький зал (*Bilderzimmer*). Якщо член родини виявляв інтерес до певного виду діяльності, починав

щось колекціонувати (*sammeln*), то для таких колекцій відводили теж спеціальні кімнати (*Spezialräume*). Відомий письменник, публіцист і критик А. Штіфтер (A. Stifter) у своєму романі "*Nachsommer*" зазначає:

"Das Haus war nur für unsere Familie bestimmt... Die gemischten Zimmer... Schlafzimmer, Spielzimmer... Das Bücherzimmer wird ausgebaut und auch ein Bilderzimmer entsteht, ebenso erhalten die geologischen und historischen Sammlungen des Vaters einen eigenen Raum" [Stifter 2009, 11].

Отже, автор звертає увагу на те, що господар помешкання створив окремі кімнати – для художніх картин, геологічних та історичних колекцій.

Обов'язковим атрибутом однієї з кімнат бюргерського будинку був диван – *Sofa*. Саме цей предмет меблів дозволяв вести приватні бесіди у тісному сімейному колі чи пригощати гостей чашкою чаю. У німецького літературного історика Л. Гайгера (L. Geiger) читаємо:

"mein kleines Sofa, und darin bin ich mit täglichem Besuche und wenn unerwartet bei mir Thee getrunken wird" [Geiger 2010, 360]. "

Зазначимо, що диван не єдине місце, де любили приймати гостей. Часто такі прийоми організовували у бесідках (*Gartenlaube*), що знаходились у саду біля будинку. Німецький дослідник А. Вебер (A. Weber) підкреслює значення такої бесідки для німецьких бюргерів:

"War doch ein Garten ohne Gartenlaube nicht mehr denkbar, sie symbolisierte die bürgerliche Idylle als Refugium vor der kühn veränderten Welt" [Weber 1982, 45]."

(До речі, назва *Gartenlaube* знайшла своє відображення в однойменному журналі німецьких бюргерів *Gartenlaube*).

Вагомого значення надавали завісам (*Rouleaux*), що створювали інтимну атмосферу приємним затемненням. Л. Гайгер у книзі, присвяченій життю і творчості німецької письменниці Терези Хубер, зазначає:

"Das ist sehr hübsch, überall doppelte Fenster und wie mein Beutel sehr wohl vermerkt, Rouleaux, wodurch aber abends alles sehr wohnlich ist: meine Wirtschaftsangelegenheiten sind so bequem wie möglich" [Geiger 2010, 360]."

У кімнатах на вітринах (*Vitrinen*), етажерках (*Büchergestelle*) і невеликих столиках (*kleine Tische*) знаходилися альбоми із сімейними реліквіями (*Familienalbenen*). На стінах були розвішені

картини (*Bildnisse*), гравюри (*Gravüren*). До книг і картин ставились із надзвичайною дбайливістю: крім того, що для них відводили спеціальні приміщення, їх ще могли обладнати меблями, що не заважали безпосередньому спостереженню картин. Письменник А. Штіфтер так описує одну з кімнат:

"In dem Zimmer waren alle Wände ganz vollständig mit Blättern von Bildnisse berühmter Männer beklebt. Es war kein Stückchen auch nur handgroß, das von der ursprünglichen Wand zu sehen gewesen wäre. Damit er, oder auch ein Freund, wenn einer kam, diejenigen Männer, die ganz nahe oder hart an dem Fußboden sich befanden, betrachten konnte, hatte er ledergepolsterte Ruhebetten von verschiedener Höhe und mit Rollfüßen versehen machen lassen....Überhaupt hatten alle Dinge in der Stube Rollen, daß man sie leicht von einer Stelle zu der andern bewegen konnte, um in Anschauen der Bildnisse nicht beirrt zu sein [Stifter 2009, 141]."

Бюргерській свідомості відповідали такі стильові форми, у яких головне значення надавалось практичності (*Zweckdienlichkeit*) і простоті (*Einfachheit*). Критерієм же корисності (*Nutzbarkeit*) побутової речі, меблів вважались передусім такі якості, як: міцність (*Dauerhaftigkeit*), доброякісність (*gute Qualität*), зручність (*Bequemlichkeit*). Можливо, саме тому звичайний простий стіл відрізняється своїм призначенням. Окрім письмового (*Sekretäre*) існують читальні (*Lesetische*), робочі (*Arbeitstische*), швейні (*Nähtische*), гральні столи (*Spieltische*) та столики. Обстановку доповнювали вирізьблені шафи (*ausgeschnitzte Schreine*) і комоди (*ausgeschnitzte Kommoden*), вітрини, етажерки, стіни, покриті яскравими вапняними фарбами (*die Wände mit bunten Kalkfarben*), підлога натерта до блиску (*glänzend gescheuerter Boden*) Відомий німецький письменник Г. Фрейтаг, (G. Freytag) згадуючи власне помешкання, пише:

"Wie einfach war doch der ganze Haushalt, obgleich die Eltern, nach den Verhältnissen jener Zeit, in mäßigem Wohlstande lebten. Die Papiertapete galt für einen Luxus, den wir in keiner Wohnstube hatten, die Wände waren mit bunter Kalkfarbe blau, rosa, gelb getüncht....Auch das Streichen der Fußboden war noch ungebräuchlich, und zur großen Beschwer der Familie...blieb ein ewiges Scheuern der weißen Dielen notwendig [Freytag 1928, 92]."

Ніколи раніше в житлах не зберігалось стільки сувенірів (*Geschenke*) і прикрас (*Zierden*), музичних годинників (*Muzikuhren*) і

вишивок (*Stickereien*). У цю епоху виникла так звана "чиста кімната" ("gute Stube") – облаштована з особливою турботою.

Батьки-бюргери ніколи не вихвалялися з того, що вони мають, до цього ж вони привчали й власних дітей. Автор А. Штіфтер звертає на це увагу:

"Die wertvollen Bücher, die in einem Schrank hinter Glas stehen, hat der Vater bewusst hinter grünen Siedenvorhängen verborgen, damit er nicht in den Verdacht gerate, er wolle mit den Büchern prahlen [Stifter 2009, 10]."

Бюргери самі в усьому виявляли любов до чистоти й порядку. У А. Штіфтера читаємо:

"...das Buch, in dem er gelesen hatte, stellte er genau immer wieder in den Schrein, aus dem er es genommen hatte, und wenn man gleich nach seinem Heraustritte in das Bücherzimmer ging, konnte man nicht im Geringsten wahrnehmen, daß eben jemand hier gewesen sei, und gelesen habe. Überhaupt durfte bei dem Vater kein Zimmer die Spuren des unmittelbaren Gebrauches zeigen, sondern mußte immer aufgeräumt sein" [Stifter 2009, 10f]."

Заможні бюргери наймали служниць для підтримання чистоти. Німецький публіцист, новеліст В.Х. Ріль (W.H. Riehl) пише:

"Die Frühlingssohne schien durch die achteckigen Scheiben so lustig in das helle, reinliche Gemach. Die alte Magd...sorgte für eine Reinlichkeit, die ein Holländer bewundert hätte. Der Boden war blütenweiß gescheuert, und das Tüfelwerk am Wandsockel und an der Decke stets so glänzend im nußbraunen Lack gehalten, als sei es gestern erst gefirnißt worden: um tausend Gulden wäre kein Spinnweb in den Ecken zu finden gewesen und die metallenen Prunkgeräte auf dem kunstreich ausgeschnitzten Schrein spiegelten das Licht blendend zurück, daß sie leuchteten wie die goldenen Schalen, Schüsseln und Becken im Tempel Salomonis [Riehl 1929, 11]."

Автор твору, описуючи бездоганний вигляд кімнати бюргерів, не дарма порівнює її зі сприйняттям голландців *"eine Reinlichkeit, die ein Holländer bewundert hätte"*, адже цей народ здавна славиться своєю любов'ю до чистоти й порядку. Ще 1864 року в журналі *"Die illustrierte Welt"* знаходимо опис голландської кімнати:

"An dem glänzenden Boden, den leuchtend hellen Scheiben an dem sorgfältig aufgestellten Hausrath, dem prachtvollen javanesischen Porzellan, das in der Ecke sich über einander thürmt, erkennt man die minutiöse Ordnungsliebe der Holländerin [Grosse 1864, 562]."

Таке порівняння дає нам право говорити про беззаперечну любов до порядку (*Ordnung*) і чистоти (*Reinlichkeit*) у бюргерів.

Насамкінець ми хотіли б зазначити, що **Bürgerhaus** характеризується такими словами: *Glanz, Reinlichkeit, Licht durch helle Scheiben, Rouleaus, doppelte Fenster, Ordnung, dunkle Vorhänge, "gute Stube", Intimität, Privatheit, Öffentlichkeit, Saubeurkeit, Bescheidenheit, Einfachheit.*

Те, яким чином людина облаштовує власний будинок і яку ідею вкладає в таке облаштування, визначає деякі риси її характеру і бачення світу. З огляду на це ми можемо висловити думку, що німецькі бюргери першої половини XIX ст. – це люди раціональні та акуратні. Вони прагнули до творчості та прогресу у повсякденному житті – усього того, що привносить у таке життя зручність і комфортність, спокій і задоволення.

На основі дослідження ми визначили вокабулярій, що відбиває особливості помешкання німецького бюргера першої половини XIX ст. Це:

– іменники: *Stadthaus, Landhaus, Privateigentum, Bilderzimmer, Spezialräume, Schlafzimmer, Spielzimmer, Bücherzimmer, Sofa, Thee, Gartenlaube, Rouleaus, Lichter, Vitrinen, Büchergestelle, Familienalbenen, Bildnisse, Gravüre, Zweckdienlichkeit, Einfachheit, Nutzbarkeit, Dauerhaftigkeit, Bequemlichkeit, Sekretäre, Lesetische, Arbeitstische, Nähtische, Spieltische, Geschenke, Zierden, Muzikuhren, Stickereien, Glanz, Reinlichkeit, Ordnung, Intimität, Privatheit, Öffentlichkeit, Saubeurkeit, Bescheidenheit, Einfachheit;*

– прикметники з іменниками: *eigenes Zimmer, gemischte Zimmer, eigener Raum, tägliche Besuche, doppelte Fenster, gute Qualität, kleine Tische, achteckige Scheibe, "gute Stube", dunkle Vorhänge;*

– дієслова: *sammeln, tünchen, leuchten, zurückspiegeln;*

– подвійні прикметники з іменниками: *glänzend gescheuerter Boden;*

– прикметники зі сполучниками та іменниками: *geologische und historische Sammlungen, ledergepolsterte Ruhebetten von verschiedener Höhe und mit Rollfüßen, kunstreich ausgeschnitzte Schreine und Kommoden, Wände mit bunten Kalkfarben, wertvolle Bücher hinter Siedenvorhängen, kein Spinnweb in den Ecken, Licht durch helle Scheiben.*

Перспектива дослідження теми вбачається нами у подальшому моделюванню образу лінгвокультурного типуажу *der deutsche Bürger*, зокрема, встановленні та інтерпретації лексики на позначення одягу німецького бюргера, особливості поведінки в суспільстві, ставлення до праці тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Дмитриева О.А.* Лингвокультурные типы России и Франции XIX века: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук / Ольга Александровна Дмитриева. – Волгоград, 2007. – 24 с.
2. *Карасик В.И.* Языковые ключи / В.И. Карасик. – М.: Гнозис, 2009. – 409 с.
3. *Brockhaus* Enzyklopädie Neunzehnte (19.) völlig neu bearbeitete Auflage, Ganzleder-Ausgabe Band 4 (BRO – COS). – Mannheim: F.A.Brockhaus, 1987. – 704 S.
4. *Geiger L.* Therese Huber, 1764 bis 1829: Leben und Briefe einer deutschen Frau / Geiger L. – S. C.: Nabu Press, 2010. – S. 360.
5. *Grosse M.* Eine holländische Theegesellschaft im. 17. Jahrhundert. // Die illustrierte Welt, Heft 12, 1864. – S. 562.
6. *Freitag G.* Erinnerungen aus meinem Leben. / Freitag G – Leipzig: H. Fikentscher, 1928. – S. 92.
7. *Riehl W. H.* Kulturgeschichtliche Novellen / Riehl W. H – Münster i. W.: Aschendorffsche Verlh, 1929. – S. 136.
8. *Schäfer M.* Geschichte des Bürgertums: Eine Einführung / Schäfer M. – Köln: Böhlau Verlag GmbH & Cie, Köln Weimar Wien, 2009. – S.78.
9. *Stifter A.* Nachsommer / Stifter A. – Berlin: Greifenverl., 2009. –S. 11.
10. *Stifter A.* Werke und Briefe: Historisch-kritische Gesamtausgabe. Hg. v. Alfred Doppler und Wolfgang Frühwald, Band 2.2 / Stifter A. – Berlin: Greifenverl., 2009. –S. 141.
11. *Stifter A.* Werke und Briefe: Historisch-kritische Gesamtausgabe. Hg. v. Alfred Doppler und Wolfgang Frühwald, Band 4.1 / Stifter A. – Berlin: Greifenverl., 2009. –S. 10.
12. *Stifter A.* Werke und Briefe: Historisch-kritische Gesamtausgabe. Hg. v. Alfred Doppler und Wolfgang Frühwald, Band 4.1 / Stifter A. – Berlin: Greifenverl., 2009. –S. 10f.
13. *Weber A.* Immer auf dem Sofa: das familiäre Glück vom Biedermeier bis heute / Weber A. – Berlin: Severin & Siedle, 1982. – S.45.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2013

Дорошенко О., студ.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ЛЕКСИКА ДЛЯ ОБОЗНАЧЕНИЯ ПРЕДМЕТОВ ОБСТАНОВКИ ЖИЛИЩА НЕМЕЦКОГО БЮРГЕРА (DER DEUTSCHE BÜRGER) В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX В.

В статье рассматривается лексика, которая используется для описания жилища немецкого бюргера в первой половине XIX-го века, указана взаимосвязь между чертами его характера и предметными реалиями его быденной жизни.

Ключевые слова: лексика, жилище немецкого бюргера, лингвокультурный типаж.

Doroshenko O., студ.,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

**LEXICAL UNITS USED TO DEFINE THE PECULIARITIES
OF THE BURGHER'S DWELLING (DER DEUTSCHE BÜRGER)
IN THE BEGINNING OF THE 19th CENTURY**

The article deals with lexical units that describe burgher's dwelling in the beginning of the 19th century and constitutes the relationship between his character traits and the things, realities of his everyday life.

Key words: *lexis, description of the burgher's dwelling, linguocultural description.*

УДК 801.66:004.81(038).Ліна Костенко

Другіна А., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЕЛЕКТРОННИЙ СЛОВНИК РИМ ЛІНИ КОСТЕНКО

У статті проаналізовано особливості укладання електронного словника рим Ліни Костенко на основі бази даних у програмі Microsoft Access, досліджено римотворчі особливості мови поезії митця у функціональному аспекті.

Ключові слова: *електронний словник, рима, Ліна Костенко, база даних.*

Не можна не погодитись із тим, що "римографія має багатостолітню історію, однак її теоретичне підґрунтя залишається й досі недостатньо опрацьованим; в українському мовознавстві теорія римографії ще не була об'єктом комплексного дослідження й обмежується вступними статтями до словників рим" [11]. Про попит на електронні словники рим свідчить популярність вебсайтів "Рими України", "Онлайн словник українських рим". На сьогоднішній день існує не так багато словників рим української мови, серед них найвідоміші: "Словник українських рим" А.А. Бурячка (1979 р.) та "Словник рим української мови" С. Караванського (1994 р.).

Об'єктом дослідження є поетична мова Ліни Костенко, **предметом** – рима поетеси. **Мета роботи** – розроблення алгоритму укладання електронного словника рим Ліни Костенко.

Для досягнення *мети* передбачено виконання таких **завдань**: